


Aplikované metody sociální psychologie



Hodnocení ve školním kontextu
příklad aplikovaného tématu

Příklad aplikování poznatků

- **Koho** se aplikace týká?
 - Jaká jsou specifika cílové populace (vnímání, způsob komunikace, sociální vztahy, ...)
- V jakém **prostředí** se odehrávají interakce?
- Jaká jsou specifika **komunikační situace**?
- Jaké jsou **cíle interakce**?

(...)

=> S jakými sociálně-psychologickými fenomény se mohu setkat?

- Které jsou klíčové?
- Jak s nimi pracovat (v mé pracovní pozici)?
- Jak je zjišťovat / měřit?

(...)

Další příklady témat

- *Interakce v medicínské péči*
- *(Sociální) psychologie stárnutí*
- *(Sociální) psychologie duševního zdraví*
- *(Sociální) psychologie v kriminalistice*
- *(Sociální) psychologie a soudní jednání*
- *(Sociální) psychologie zákaznického chování*
- *Mediální ovlivňování ☺*
- *(Sociální) psychologie prostředí*
- *(Sociální) psychologie konfliktu ☺*
- *(Sociální) psychologie řízení organizace*
- *(Sociální) psychologie a genderové role*

Hodnocení

- téma evokuje představu známkování (labeling)
- jedná se ale obecně o **poskytování zpětné vazby na různých úrovních řízení výchovně vzdělávacího procesu**
 - např.:
 - učitel – žák
 - management – učitel
 - zřizovatel – management

Hodnocení (evaluace) ve školním prostředí

- zpětná vazba o průběhu a výsledcích výchovně vzdělávacího procesu
- různé roviny uvažování – např.:
 - **hodnocení**
 - výkonových charakteristik (*např. známkování, % přijatých*)
 - hodnocení procesu (*kvalita a efektivita; vnitřní / vnější evaluace*)
 - **hodnocení**
 - individuální úroveň (*např. výkon žáka, výkon učitele*)
 - skupinová úroveň (*např. srovnávání škol*)
 - **hodnocení (evaluace)**
 - vnitřní (*výroční zpráva, plán rozvoje, SWAT analýza*)
 - vnější (*inspekce, akreditační komise*)

Hodnocení výkonu žáka

- Formativní i sumativní
- Integrovaná součást učitelské role
- Cílem regulace a (autoregulace) chování
- Známky vs. slovní hodnocení (např. Helus, 1999)
 - *Vyžadováno rodiči*
 - *Vliv tradice vzdělávací soustavy*
 - *Jednoznačná "nálepka" (label)*
 - *Způsob vynucování autority (...)*
- Snadněji se hodnotí vědomosti;
- Dovednosti a návyky se hodnotí hůře

Vliv na výuku

(např. Pelikán, Helus, 1983 atd.)

- učitelé mají **vyhraněný postoj (+/-) k více než 2/3 svých žáků**
- **distribuce pozornosti (+/-)**
- **hodnocení** – nadhodnocování žáků ke kterým má učitel kladný vztah (hodnocení příčin – atribuce)
- **třídní učitelé znají své žáky lépe** (menší míra atribuční chyby)
- **kladný postoj** učitel snáze zaujímá k žákům blízcím se jeho „ideálu“, nebo jemu samému podobným ;)

Žákovy charakteristiky ovlivňující postoj učitele

- nebezpečí **heuristik** a „psychologizování“
 - *např. píle jako znak nadání; sečtělost, přizpůsobivost atd.*
- komunikativní dovednosti žáka
 - důležitější je „jak“ a ne „co“ žák říká;
 - dívky bývají verbálně zdatnější atp.
- kontext pedagogické situace a školní třídy
 - výkon nebo chování v porovnání se spolužáky

Učitelovo očekávání

- vychází z postoje k žákovi (třídě)
- „soukromá diagnostická nálepka“
- kladný i záporný pól
 - sebenaplňující se předpovědi (*viz sociální psych.*)
 - Pygmalion (Galatea) efekt
 - (Rosenthal, Jacobsonová; Helus)
 - Golem efekt
 - (častější – Mertin)
 - (1) snaha (2) rezignace (3) negativní aktivita

Hodnocení učitele (a efektivity výuky)

- Efektivita výuky (učitele) bývá posuzována:
 - studenty (př. na VŠ - bc., mgr. i pgs; kombinovanými)
 - absolventy,
 - kolegy,
 - nadřízenými,
 - nezávislými pozorovateli
 - samotným vyučujícím

(Feldman, 1989)

Hodnocení – jiný pohled

▣ **Žákovské, studentské hodnocení výuky**

- Uživatelský pohled
- Realizace posledních 30. let; v ČR od konce 70. let (Mareš, 1985)
- Rozvoj hlavně ve VŠ prostředí
- Sumativní, formativní
- Problematika rolí (zadavatel, učitel, hodnotitel – žák)
- Pouze součást obrazu výuky; výuka je multidimenzionální záležitost (Marsch, Roche, 1997)
- Měřítko *efektivity procesu* (Stinger, Irwing, 1998)
- Problematika zkreslení

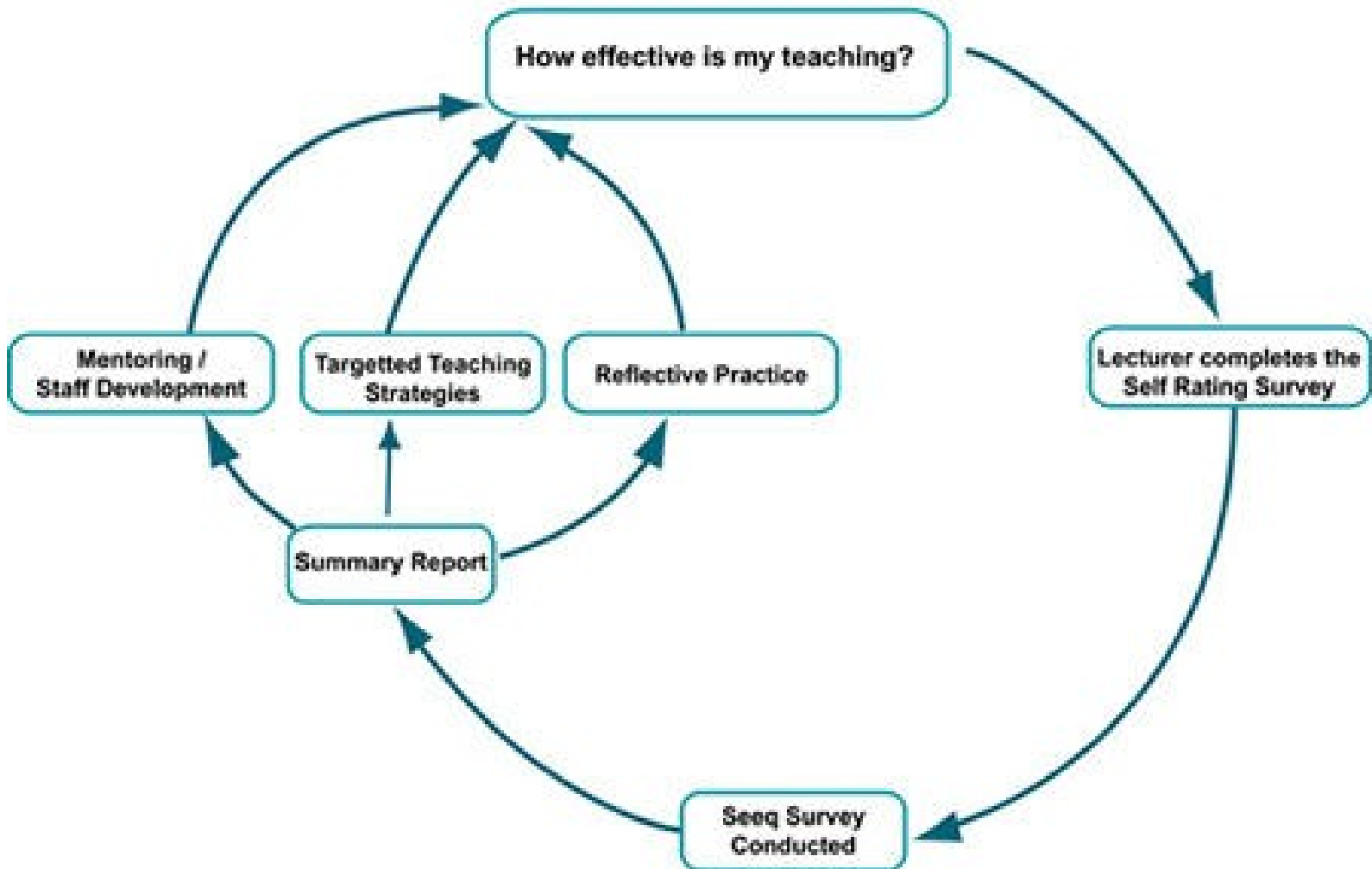
Dimenze

- Složitost sledovaných jevů vylučuje univerzální nástroj (d'Apolloni, Abrami, 1997)

- **Dva základní přístupy:**
 - Jedna obecná charakteristika efektivní výuky
 - Multidimenzionální pojetí
(*hodnota učení, učitelovo nadšení, organizace výuky, skupinová interakce, vztah u-ž, rozsah a pokrytí učiva, zkoušení a klasifikace, zadávání úkoly, náročnost a obtížnost výuky*)(Marhe, Roche, 1997)
 - Problémy: *různost výuky, účel posuzování...*

The Student Evaluation of Educational Quality (SEEQ)

The SEEQ Cycle



SEEQ – části metody

- sebeposuzovací dotazník pro učitele
- dotazník pro žáky
 - uzavřené otázky
 - otevřené otázky
 - doplňující a alternativní otázky
 - on-line vyhodnocení, manuál a pokyny k interpretaci

- <http://lsn.curtin.edu.au/seeq/>

Výsledky

- Reliabilita
 - *stabilita v čase – vysoká např. SEEQ $r=0,61$ v rozpětí 13 let*
- Specifičnost učitelova obrazu v očích studentů
 - *sympatie, studijní styl...*
- Zkreslení – možné zdroje (Marsch, 1987)
 - Korelační vztahy jsou interpretovány jako kauzální
 - Není volena vhodná jednotka zkoumání (student vs. skupina)
 - Ignoruje se multivariační podstata pohledu hodnotitelů
 - Nevhodná operacionalizace pojmů, zkreslující označení proměnných
 - Špatná koncepce projektu

Faktory prostředí ovlivňující studentské posuzování (odpovědi)

- Předchozí zájem o učivo a předmět
- Očekávaná a získaná známka
- Volitelnost předmětu
- Obtížnost a náročnost předmětu
- Velikost studijní skupiny
- Ročník a typ studia
- Učitelovo akademické postavení
- Gender role učitele i studenta
- Typ vyučovacího předmětu
- Účel posuzování
- Anonymita posuzování
- Zvláštnosti studentovy osobnosti

Využití výsledků (+/-)

□ **Sumativní hodnocení**

- Nadřizení; často bez hlubší znalosti interpretují "čísla"; bagatelizují nebo naopak vyzdvihují jejich význam a kontext (McKeachie, 1997)
- Mechanické srovnávání výsledků mezi předměty a učiteli

□ **Formativní hodnocení**

- Vnitřní záležitost pracoviště či učitele a jeho studentů
- Cílem posilovat odpovědnost učitelů za ped. činnost a pomáhat jejich profesnímu růstu (Duke, 1990)

Výhody (možnosti) studentského posuzování

- Podklady pro sumativní i hlavně **formativní** hodnocení
- Získání "uživatelských" názorů
- Získat množství výpovědí v krátké době
- Získat množství výpovědí za delší časové období
- Získat množství výpovědí k množství předmětů, učitelů
- Získat množství výpovědí jednotlivým metodickým postupem
- Možnost statistického zpracování (vč. validity a reliability)
- Zpětná vazba vyučujícím o kvalitě výuky
- Možnost cíleného zásahu do činnosti učitelů, kateder, fakult i studentů samotných
- Průběžné ověření účinnosti změn ve výuce

Nevýhody (úskalí) studenského hodnocení výuky

- Nutnost důkladné přípravy organizátorů, posuzovatelů, i uživatelů výsledků
- Tvorba dobře použitelné škály je pracná a dlouhodobá záležitost
- Při rutinním používání některých škál vznikají potíže s validitou
- Při velkém počtu jednorázově posuzovaných předmětů klesá reliabilita i validita výsledků
- Kvalita výuky je hodnocena globálně, bez větších detailů
- Jedná se spíše o popis
- Hodnotitelé popisují jen výseč, svůj pohled (ne vždy objektivní)
- Stanovení míry závažnosti zjištěných údajů je obtížné; řada kritérií, často se mísí (statistické, kritériální, lokální atd. normy)
- Samotné výsledky nemohou být přímými podklady pro hodnocení; musí se analyzovat a interpretovat
- Účinnost výsledků závisí na osobnostních zvláštnostech těch, kteří učitelům sdělují výsledky a kvalitě dalších

Charakter supervize

- formativní hodnocení (Dunkin, 1990)

- Zdroj údajů musí být důvěryhodný
- Musí navodit dobrý vztah, který učitel vnímá jako snahu pomoci
- Nesmí navodit pocit ohrožení
- Musí být trpělivý, pohotový a pružný
- Musí rozumět aspektům konkrétní výuky
- Musí být schopen vyložit varianty vedoucí ke zlepšení ped. činnosti učitele
- Musí mít vlastní ped. zkušenosti
- Musí být přesvědčivý

A jak je to s anketou v ISu?

;)

Další zdroje informací

Vybrané zdroje informací

- <http://www.city.londonmet.ac.uk/deliberations/evaluation/urls.html>
- <http://www.teacherevaluation.net/>

Slovník používaných pojmů

- <http://www.wmich.edu/evalctr/ess/glossary/glossary.htm>

Základní literatura

Mareš, Jiří: *Manuál pro tvůrce a uživatele studentského posuzování výuky*. Praha, Karolinum 2006. 75 s. ISBN 80-246-1234-8